

Tussen evaluatiedrift en cijferfobie

Over pseudo-wetenschap en deugdelijke veiligheidsdiagnostiek

Abstract

Overheden en lokale besturen allerhande worden in toenemende mate geconfronteerd met de vraag naar een evaluatie van de efficiëntie en effectiviteit van de ingezette middelen. Ook bij het voeren van een (lokaal) integrale veiligheidsbeleid ontsnapt men niet langer aan deze logica, die elders werd omschreven als een oprukkende 'evaluatiedrift' of zelfs 'kwantificeringsfetisjisme'. In deze bijdrage wordt deze trend geconstrasteerd met de observatie dat ons land, met name in het criminologisch domein, schijnbaar uitblinkt in het verwaarlozen en onderwaarden van cijferreeksen, ambtelijke statistieken en beleidsondersteunende instrumenten.

Meer in het bijzonder wordt aandacht besteed aan de stuitende vaststelling dat een uniek en grootschalig surveyproject zoals de Veiligheidsmonitor niet alleen ondergefinancierd wordt, maar zelfs in zijn geheel in vraag wordt gesteld. Mede door toedoen van de onzekerheid rond de Veiligheidsmonitor, zijn vele lokale overheden, onder druk van een zich manifesterende 'evaluatiedrift', hun heil zoeken in alternatieve en helaas vaak ook pseudo-wetenschappelijke bevestigingen rond criminaliteit en onveiligheid. Hierin schuilt niet alleen het risico dat een complexe sociale realiteit op ondoordachte wijze wordt gereduceerd tot wat in de evaluatie of meting vervat ligt, het dreigt meer algemeen het wetenschappelijk onderzoek te instrumentaliseren.

Kernwoorden: evidence based beleid – veiligheidsdiagnostiek – veiligheidsmonitor – bevolkingsbevragingen

1. AANZET

Overheden, lokale besturen en bij de veiligheidszorg en criminaliteitsbeheersing betrokken diensten worden, gestuurd door een neoliberale veiligheidsdiscours, geconfronteerd met een toenemende aandacht voor de efficiëntie en effectiviteit van de ingezette middelen. Deze tendens staat echter in schril contrast met de observatie dat ons land, met name in het criminologisch domein, een traditie heeft in het verwaarlozen en onderwaarden van cijferreeksen, ambtelijke statistieken en beleidsondersteunende instrumenten.

* Stefaan Pleysier is coördinator van het Expertisecentrum Maatschappelijke Veiligheid van de KATHO hogeschool (departement Ipsoc) en als plaatsvervangend docent verbonden aan het Leuven Instituut voor Criminologie van de K.U.Leuven. Hij is licentiaat in de Sociologie (K.U.Leuven), master Quantitative Analysis in the Social Sciences (K.U.Brussel) en doctor in de Criminologie (K.U.Leuven). Dit artikel is deels gebaseerd op een kortere bijdrage die recent werd geschreven voor het *Handboek Politiediensten*, met als titel *'Quid de Veiligheidsmonitor? Pleidooi voor een meer actuele criminografie (bis)'*.

In deze bijdrage betreuren we niet alleen deze vorm van verwaarlozing maar wordt met name gewezen op de kwalijke gevolgen van een dergelijke ontwikkeling: het manifeste gebrek of precare bestaan van deugdelijke statistieken en beleidsondersteunende instrumenten heeft ertoe geleid dat vele lokale overheden, onder druk van een zich manifesterende 'evaluatiedrift', heil zoeken in alternatieve en helaas vaak ook pseudo-wetenschappelijke bevragingen rond criminaliteit en onveiligheid. Dat veel steden en gemeenten in het kader van de huidige veiligheids- en preventiecontracten ook in toenemende mate en expliciet gevraagd worden te voorzien in een lokale veiligheidsdiagnostiek, is hier niet vreemd aan. Lokale overheden dienen in dat kader een analyse-instrument te ontwikkelen waarbij het mogelijk wordt 'om beter te focussen op de fenomenen die zich op lokaal vlak voordoen'; het gaat hierbij onder meer om het in kaart brengen van criminaliteit, onveiligheid en leefbaarheid in de stad of gemeente, waarbij men zowel kwantitatieve als kwalitatieve gegevens combineert (VSP, 2005). De bronnen en instrumenten die men voor deze lokale veiligheidsdiagnostiek, met betrekking tot criminaliteit en onveiligheid, kan aanwenden, betreffen onder meer bestaande bronnen zoals de (lokale) Veiligheidsmonitor, politiestatistieken en gerechtelijke statistieken. Nieuwe en 'eigen' lokale initiatieven en bevolkingsbevragingen, zoals een 'enquête slachtofferschap', worden, naast eerder kwalitatieve instrumenten, als een nuttige aanvulling gesuggereerd. Men waarschuwt echter dat de eventuele uitvoering van dergelijke enquêtes "door de gemeentediensten moet gepaard gaan met een nauwkeurige methodologie (steekproefbepaling, enz.) en voor de verwerking ervan is speciaal daarvoor gekwalificeerd personeel nodig" (VSP, 2005:41).

In wat volgt concentreren we ons op slachtofferenquêtes zoals de Veiligheidsmonitor, maar ook op alternatieve en vaak pseudo-wetenschappelijke 'bevolkingsbevragingen' rond criminaliteit en onveiligheid, en hebben we het met name over het risico dat hierbij een complexe sociale realiteit – wat criminaliteit en onveiligheid toch zijn – op ondoordachte wijze wordt gereduceerd tot wat in de evaluatie of meting vervat ligt. Dergelijke werkwijze dreigt meer algemeen het wetenschappelijk onderzoek, of wat daarvoor moet doorgaan, te instrumentaliseren.

2. VEILIGHEIDSZORG IN TIJDEN VAN EVALUATIEDRIFT

Veiligheidszorg en criminaliteitsbeheersing vraagt bij ons, en in de ons omringende landen, in toenemende mate een *evidence based* beleid. Het beleid wordt bij het nemen van beslissingen, het opzetten van programma's en het uitwerken van preventie- of interventiestrategieën systematisch en expliciet geïnspireerd en gestuurd door wetenschappelijk onderzoek (Burssens, 2008; Rovers, 2007; Goethals, 2006). Meer algemeen worden we volgens van Swaaningen (2004), in navolging van Garland (2001), geconfronteerd met een 'verregaande standaardisering van de bedrijfsvoering van verschillende bij de criminaliteitsbeheersing betrokken diensten'; "er wordt gesproken over 'cliënten' met wie 'contracten' worden gesloten, er moeten 'targets' worden gehaald en er is sprake van 'outputfinanciering'" (van Swaaningen, 2004:14). Overheden en lokale besturen hebben als taak criminaliteit en onveiligheid aan te pakken, dienen hiertoe een adequate en methodologisch gezonde probleem- en fenomeenanalyse uit te voeren, en moeten kunnen aantonen dat vervolgens op een efficiënte en effectieve wijze wordt omgesprongen met de toegekende en ingezette middelen. Dit managementdenken en de (bijhorende) *evidence based* benadering wordt onder meer nadrukkelijk gestipuleerd in het Federaal Veiligheids- en detentieplan van 2000, waar wordt gesteld dat 'de realisatie van de doelstellin-

gen en de prioriteiten van het Federaal Veiligheidsplan sterk zal worden gehypothekeerd door het al dan niet bestaan van een meet- en opvolgingsinstrument dat moet toelaten de effectiviteit van de gekozen strategische doelstellingen te toetsen maar vooral om de geformuleerde tactische en operationele intenties daadwerkelijk om te zetten in meetbare programma's, projecten en deelprojecten'.

Alhoewel we het belang en de waarde van een dergelijk *evidence based* beleid geenszins in vraag willen stellen, is deze tendens ook niet geheel zonder gevaar (Burssens, 2008; Goethals, 2006; Enhus, 2006). Zo pleit een *evidence based* benadering hoofdzakelijk, en de facto nagenoeg exclusief, voor een overwegend rationeel empiristische wetenschapsparadigma, ten nadele van meer interpretatieve, contextualiserende benaderingen (Goethals, 2006:4; Burssens, 2008:7). Burssens (2008) legt drie fundamentele, en met elkaar verbonden valkuilen bloot, die zich aandienen bij een *evidence based* criminaliteitsbeleid, en ook in dit verhaal een centrale plaats verdienen. Een eerste valkuil ligt, aldus Burssens (2008), in de onderschatting van de methodologische moeilijkheden van het effect- of evaluatieonderzoek binnen de criminologie. Een tweede valkuil waarschuwt voor het verenigen van criminologische thema's, concepten en *evidence* tot datgene 'wat meetbaar is'. Een derde valkuil vloeit logisch voort uit het voorgaande, en gaat meer fundamenteel in op de centrale relatie tussen wetenschap en beleid in een *evidence based* benadering.

Criminologisch onderzoek kenmerkt zich, in tegenstelling tot bijvoorbeeld (quasi) experimentele studies in de psychologie, door een verregaande complexiteit – al doet deze tegenstelling allicht ook onrecht aan de complexe realiteit. Het speelt zich, in vergelijking met enkele andere wetenschappen, inderdaad “zelden af in een geïsoleerde, hermetisch afgesloten ruimte of laboratorium. Integendeel, het gebeurt middenin de complexe wereld die onze samenleving is, met talrijke storende invloeden die het opzetten van hoogwaardige ‘echte’ experimenten bemoeilijken” (Burssens, 2008:8). In het criminologisch onderzoek wordt men vaak geconfronteerd met concepten en latente begrippen die zich niet op eenduidige en rechtstreekse manier laten meten: de tevredenheid en waardering van de burger ten aanzien van het politieoptreden, het onveiligheidsgevoel, de perceptie van de buurt,... (Enhus, 2006:34). “Het vinden van (...) evalueerbare doelstellingen is niet evident voor wie criminologisch onderzoek opzet” (Burssens, 2008:9). Maar de complexiteit van het criminologisch onderzoek beperkt zich niet tot de concepten en hun operationalisering; elders wezen we reeds op het belang van accuraatheid in het kader van de algemene kwaliteit van surveyonderzoek en bevolkingsbevragingen (Pleysier, Vervaeke & Goethals, 2006; Pauwels & Pleysier, 2008). Accuraatheid wordt gedefinieerd als de mate van overeenstemming tussen de geobserveerde, gemeten waarde, en de niet gekende werkelijke waarde in de populatie. De accuraatheid van een onderzoek wordt vastgesteld door het gebrek eraan op te sporen; traditioneel maakt men onderscheid tussen vier vormen van *survey error*, zijnde ‘steekproeffouten’, ‘dekkingsfouten’, ‘nonrespons fouten’ en ‘meetfouten’ (Groves, 1989; Braun, 2003; Stoop, 2005)¹.

1 Eenvoudig samengevat kan men stellen dat “sampling error results from using a sample instead of surveying the entire population. A coverage error results from the failure to give all the units of the population on which information should be gathered a nonzero chance to be included in the sampling frame. Nonresponse error results from the fact that not all the units of the gross sample actually participate in the survey. Finally, different processes related to the instrument, the interviewer, the respondent, and the data collection mode contribute to measurement error” (Braun, 2003:137-138).

Onderzoek in een dergelijke context brengt al snel een tweede, gerelateerd gevaar met zich mee; een *evidence based* benadering kan, verkeerdelijk, de indruk wekken dat 'harde' cijfers verzameld aan de hand van kwantitatieve methoden, een objectieve en juiste weergave van de complexe realiteit kunnen bieden: 'meten' is echter niet noodzakelijk 'weten' (Enhus, 2006:34-36). Blijkbaar echter boezemen cijfers meer vertrouwen in dan kwalitatieve en 'interpretatieve' methoden die bijna per definitie worden verdacht van 'subjectiviteit'. In dat opzicht ziet van Swaaningen (2004) in het doortrekken van een *evidence based* beleid het gevaar van een zogenaamd kwantificeringsfetisjisme waarbij het principe dat 'alleen dat doen wat geteld kan worden' de prioriteitenstelling van het beleid stuurt.

Dit gevaar wordt door Adam Crawford (2003) op een meer fundamentele wijze verwoord; op de vraag naar wat volgens hem het voornaamste probleem is waarmee het veiligheidsbeleid en de lokale veiligheidszorg in Europese landen wordt geconfronteerd, verwijst hij naar wat hij elders *measure fixation* heeft genoemd. "Doordat het omzetten van een vaag begrip in tastbare metingen zo problematisch is, loopt men het risico enkel datgene te meten wat eenvoudig om te zetten is in kerngetallen" (Enhus, 2006:35); hierbij reduceert men met andere woorden complexe concepten of fenomenen tot wat in de meting vervat ligt, en wordt de sociaal wetenschappelijke logica, vanuit een soort kwantificeringsfetisjisme of evaluatiedrift, omgedraaid². Een dergelijke meetfixatie of evaluatiedrift kan volgens Crawford (2004) leiden tot situaties waarbij "greater concentration is given to the measure, rather than the service which the measure is intended to signify" (Crawford, 2004:77-78). Hierbij verwacht men, aldus Crawford (2004), *output measurement* en *outcome evaluation*, waarbij *output* de bovenhand haalt over *outcome*, en organisatiedoelen en procesindicatoren de aandacht weghouden van effectindicatoren en maatschappelijke doelen. Meer fundamenteel kan dit ertoe leiden dat men zich concentreert op 'easy' of 'soft targets': "those which are more likely to yield positive results, consequently diverting attention and resources away from (and possibly writing off all together) more problematic areas of intractable crime problems" (Crawford, 2004:77-78; van Swaaningen, 2004). Dat evalueerbare doelstellingen en effectindicatoren niet evident te bepalen en te meten zijn in de complexe realiteit van het criminologisch onderzoek, kan hierbij geenszins als excuus gelden. Immers, en dit is niet nieuw, "scientific research can isolate only a part of this complex reality, and reduce it to some measurable dimensions and variables" (Walgrave, 2008:1). Dit ontslaat de criminoloog, en bij uitbreiding de sociale wetenschapper niet van zijn taak: "social scientists cannot give up the ultimate ambition. (...) The added value of scientific research is not in delivering objective grounds for decision-making, but in the methodology used for achieving its results" (Walgrave, 2008:2).

Dit brengt ons als vanzelf bij een derde mogelijke valkuil die Burssens (2008) ziet bij de implementatie van een *evidence based* criminaliteitsbeleid. Wanneer hierboven de complexiteit van het sociaal-wetenschappelijk en criminologisch onderzoek en de rela-

2 Met name met betrekking tot het onveiligheidsgevoel of de 'angst voor criminaliteit' wezen we elders reeds op het gevaar voor een dergelijke cijferfixatie en de relativiteit van kerncijfers (Pleyrier, 2009). "In short, a simplistic, numerical, answer to a general closed question cannot hope to represent the breadth of experience and feelings about crime experienced by most people" (Farrall e.a., 1997:661). Dit toch (willen) doen, heeft nefaste gevolgen: zo stellen Ditton e.a. (2000) fijntjes vast dat "as a result the whole of Britain is now being tasked to reduce something it does not understand and cannot measure reliably" (Ditton e.a., 2000:143-144).

tiviteit van het 'becijferen' van deze complexe realiteit werd aangehaald, dan impliceert dit meteen ook dat het omgaan met onderzoek en cijfermateriaal op een uiterst omzichtige en kritische wijze dient te gebeuren, en dat hierbij ook het expliciteren van 'de meer impliciete denkkaders en maatschappelijke mechanismen' die van belang zijn bij de interpretatie, een absolute noodzaak is (Enhus, 2006:38-39). Deze derde valkuil concentreert zich met andere woorden op de fundamentele relatie tussen wetenschap en beleid. Burssens (2008) omschrijft die relatie als 'niet dicterend, noch louter dienend', en ziet meteen ook een belangrijke taak weggelegd voor de criminoloog-onderzoeker. Deze laatste heeft immers niet enkel de opdracht om het onderzoek en de daarbij geproduceerde cijfers in het juiste perspectief te plaatsen, maar ook het recht om achterliggende denkkaders en paradigma's te expliciteren en beleidseigen *a priori's* in vraag te stellen (Burssens, 2008:14; Walgrave, 2008)³. De criminologie als wetenschappelijke discipline dient met andere woorden te investeren in een sterk, zelfbewustzijn, "about its intellectual assumptions and its social situation, above all about its links to government and to culture" (Garland & Sparks, 2000). In een periode waar de politiek en het beleid allicht nooit eerder zoveel aandacht hebben besteed aan criminaliteit, onveiligheid en het onveiligheidsgevoel, aan *audits* en *evidence based* evaluatieonderzoek, en waarin criminologische expertise een centrale rol heeft te vervullen, is een dergelijk zelfbewustzijn meer dan noodzakelijk (Pleysier, 2009; Pleysier, De Pauw & Deklerck, 2009).

Naast 'wetenschappers die durven de opgegeven probleemstellingen in vraag te stellen, die het vizier van beleidsmakers helpen openen', vraagt dit evenzeer ook "beleidsmensen die open staan voor kritische bedenkingen, die zich willen laten verrijken door informatie, maar die de informatie ook hun relatieve plaats geven in het beslissingsproces" (Burssens, 2008:18). Dat onderzoeksresultaten als instrument gebruikt worden door politiek en beleid, 'of zelfs voor activisme', is niet noodzakelijk problematisch; in zekere zin ligt deze gedachte in het logische verlengde van een *evidence based* benadering. Echter, "criminologists must be aware that governments use criminology (and other social sciences) as a menu. They choose what best satisfies their political hunger" (Walgrave, 2008:3). *Evidence based* beleid kan met andere woorden "ontaarden in situaties waarin resultaten worden omgebogen teneinde ze toch voor eigen belangen te kunnen gebruiken" (Vanderveen, 2004:53); het spreekt voor zich dat wanneer persoonlijke of politieke belangen bepalend zijn voor de resultaten en uitkomsten van onderzoek, de validiteit en betrouwbaarheid van dit onderzoek in het geding is. "Very often, it is not criminology that is orienting policy, but policy that is orienting and canalizing criminology" (Walgrave, 2008:3). Dergelijke situaties vormen evenwel de antithese van een *evidence based* beleid, waarbij het niet (langer) draait om de *scientification of the politics*, maar paradoxaal genoeg om een *politicisation of science* (Hope, 2009; Robert,

3 In zijn lezing bij de ontvangst van de 2008 European Criminology Award, illustreert Lode Walgrave dit punt onnavolgbaar: "my plea for a socially responsible criminology does not oppose purely scientific emphases in criminological work. But if it were only that, criminologists would behave like chickens. Chickens lay their egg without concern about how it will be used. Whether used for an omelet, or boiled hard, scrambled, or laid out to hatch, chickens do not care. Likewise, some scientist lay their 'egg of knowledge' and do not care how it will be used. (...) Their only mission is, they claim, to produce knowledge. Just as the chickens' mission is to produce eggs. I view criminology's mission as higher than laying eggs") (Walgrave, 2008:4).

2009). Wetenschap kan met andere woorden geen bijdrage tot het beleid leveren indien beide partijen hun onderlinge autonomie, en daarmee ook hun kwaliteiten, opgeven (Robert, 2009:24; Burssens, 2008).

3. EVIDENCE BASED CRIMINOLOGIE ZONDER CRIMINOGRAFISCHE BASISGEGEVENS?

Een *evidence based* criminaliteitsbeleid veronderstelt bovenal, los van alle hierboven geformuleerde ‘randvoorwaarden’, de aanwezigheid van op wetenschappelijk onderzoek geschoeide *evidence*. Naarmate echter de filosofie van deze benadering opgang maakte, werd het ‘pijnlijk duidelijk’ dat er op het niveau van het politieel en justitieel beleid “al te weinig basisgegevens voorhanden waren om voor de problemen die zich aandien, gefundeerde keuzes te maken en lijnen uit te zetten” (Colle, Hofman & Versluys, 2002:468).

In een bijdrage met de veelzeggende titel ‘de criminografie-schaarste in België’ beargumenteren Devroe & Eliaerts (2006), in navolging van het werk van Jaak Van Kerckvoorde, de noodzaak van degelijke criminografische gegevens die “nuttig zijn voor de actoren van de strafrechtsbedeling zelf (en hun actieve medewerking veronderstelt) en anderzijds nuttig zijn voor wetenschappelijke onderzoek en beleid” (Devroe & Eliaerts, 2006:15). Tussen noodzaak en realiteit blijken in de praktijk evenwel tal van obstakels te staan die een stand van zaken met betrekking tot het criminografisch onderzoek in België hoofdzakelijk pessimistisch kleuren. Ons land heeft, met name in het criminologische domein, een traditie in het verwaarlozen en onderwaarderen van cijferreeksen, ambtelijke statistieken en beleidsondersteunende instrumenten, in die mate dat Ponsaers & Bruggeman (2005) het, in een bespreking van de politiestatistiek in België, hebben over een ‘echte processie van Echternach’. Meer nog, het is volgens hen “niet overdeden om van een statistische chaos te gewagen, ongeacht nieuwe initiatieven om hierin verbetering te brengen” (Ponsaers & Bruggeman, 2005:22; zie ook Devroe, Beyens & Enhus, 2006). De ‘criminografie-schaarste’ waarover Devroe & Eliaerts (2006) spreken, komt er met andere woorden in essentie op neer dat er in ons land ‘geen betrouwbare volledige en valide cijfers over instroom en uitstroom in elke laag van de piramide’ bestaan (Devroe & Eliaerts, 2006:26).

Het is uiteraard, en in het bovenstaande kwam dit reeds impliciet aan bod, geen eenvoudige probleem; het in beeld brengen en beschrijven van de criminaliteitsfenomenen is zonder meer één van de belangrijkste uitdagingen waarmee criminologen – en in een *evidence based* benadering meteen ook het beleid – geconfronteerd worden (Goethals e.a., 2002). Young (1988) formuleerde dit treffend, en tegelijk ook cynisch, als volgt: “To base criminological theory, or social policy for that matter, on the majority of official statistics is an exercise in ‘guesstimates’ and tealeaf gazing” (Young, 1988:164). In ons land blijft het op een systematische wijze verzamelen van criminografische basisgegevens, ondanks het pionierswerk van Quételet, een oud zeer: de confrontatie met deze pijnlijke impasse zette Jaak Van Kerckvoorde reeds in 1982 aan tot een pleidooi voor een meer actuele criminografie (Devroe & Eliaerts, 2006; Goethals e.a., 2002). Ons land moest evenwel tot 1994 wachten op ‘deugdelijke politieke statistieken’; een positieve evolutie die vervolgens door de implicaties van de politiehervorming nagenoeg volledig terug teniet werd gedaan (Goethals e.a., 2002; Ponsaers & Bruggeman, 2005).

Hetzelfde verhaal gaat ook grotendeels op voor de ‘alternatieve’ instrumenten voor het meten van criminaliteit en onveiligheid. Slachtofferstudies, zoals de Veiligheidsmonitor in ons land, hebben een bijzondere en in het licht van deze bijdrage uiterst relevante ontstaansgeschiedenis. De oorsprong van deze *crime* en *victim surveys* gaat terug naar de Verenigde Staten van de jaren '60 van vorige eeuw, en meer bepaald naar de *Commission on Law Enforcement and Administration of Justice* onder president Johnson (Lee, 2007). Deze commissie had onder andere als opdracht om slachtofferenquêtes te ontwikkelen en te testen, en mondde in 1972 uit in de *National Crime Survey* (sinds 1992 de *National Crime Victimization Survey*). Het doel van de commissie, en meer in het bijzonder van de ontwikkelde slachtofferenquêtes, is sterk *evidence based* georiënteerd, en bestond erin om het beleid een accurater beeld van de criminaliteit en het slachtofferschap in de Verenigde Staten te bieden. In dat opzicht kenmerkte de *crime* en *victim survey*, enigszins karakteristiek voor het neo-positivisme en het bijhorende, naïeve geloof in de kracht van het surveyonderzoek in die periode, zich door een al te optimistische visie op de mogelijkheden van de slachtofferenquête, iets waarvoor hierboven al werd gewaarschuwd (Pleysier e.a., 2006; Pauwels & Pleysier, 2008). De doelstellingen waren dan ook zeer ambitieus: deze surveys boden een volwaardig alternatief, althans dit werd verondersteld, voor het *dark number* probleem in de officieel geregistreerde criminaliteitscijfers.

De *National Crime Survey* kreeg buiten de Verenigde Staten navolging. In vele landen werden grootschalige en recurrent afgenomen slachtofferenquêtes ontwikkeld en, in hoofdzaak via een telefonische bevraging, afgenomen bij een representatief staal van de populatie, met als doel een beter zicht te krijgen op de objectieve onveiligheid en het slachtofferschap enerzijds, en de subjectieve onveiligheid of het onveiligheidsgevoel anderzijds. De *National Crime Survey* was in meer of mindere mate een inspiratiebron voor een aantal internationale initiatieven – waarvan de *International Crime Victim Survey* ongetwijfeld de meest bekende is – en gelijkaardige surveys in Canada, Australië, Engeland, Frankrijk, Duitsland, Spanje, Nederland, en België (Pauwels & Pleysier, 2008).

Ook hier is België echter niet bepaald eerste van de klas; de Veiligheidsmonitor, in grote lijnen een kopie van de Nederlandse Politiemonitor, werd pas in 1997 voor het eerst afgenomen. Sedertdien waren er ook edities in 1998, en vanaf dan tweejaarlijks, in 2000, 2002, 2004, 2006 en recent in 2008-2009. Het instrument is allicht genoegzaam gekend: de Veiligheidsmonitor is een grootschalig, federaal bevolkingsonderzoek, uitgevoerd, in opdracht van de Minister van Binnenlandse Zaken, door de Directie van de Operationele Politie-informatie, dienst Beleidsgegevens. Aan de hand van een telefonische bevraging wordt gepeild naar de perceptie en ervaringen van de Belgen met betrekking tot buurtproblemen, onveiligheidsgevoelens, slachtofferschap en aangiftegedrag, en het politiefunctioneren (zie o.a. Van den Bogaerde & Van den Steen, 2005)⁴.

4 De Veiligheidsmonitor wordt op twee onderscheiden niveaus afgenomen. Enerzijds is er de federale monitor, op het niveau van het ganse land, met inbegrip van de verschillende, daaronder vallende deelentiteiten; anderzijds is er het lokale niveau, waarbij gemeenten of politiezones het voorwerp van een lokale Veiligheidsmonitor uitmaken. De federale monitor levert resultaten op het federaal, gewestelijk of provinciaal niveau, of op dat van het type gemeente, en sedert 2006 zijn ook vergelijkingen op het niveau van het gerechtelijk arrondissement mogelijk. Naast de mogelijkheid om ruimtelijk te vergelijken, richt de Veiligheidsmonitor – alhoewel een cross-sectionele survey en geen longitudinaal (panel)onderzoek – zich ook op vergelijkingen in de tijd.

Niettegenstaande het feit dat bevolkingsvragen in het algemeen, en slachtofferenquêtes in het bijzonder, uiteraard niet vrij zijn van fouten – we verwezen hierboven al even naar de belangrijkste categorieën: steekproeffouten, dekkingsfouten, nonrespons fouten en meetfouten – kan de Veiligheidsmonitor ongetwijfeld als één van de belangrijkste instrumenten in de ontwikkeling en evaluatie van het veiligheidsbeleid van een federale of lokale overheid worden gezien, in die zin dat het gebaseerd is op de behoeften, noden en opinies van de burger, en bijgevolg een zinvolle aanvulling kan bieden op de officiële criminaliteitscijfers (Ponsaers, Vervaeke & Goethals, 2001; Pleysier e.a., 2006).

De Veiligheidsmonitor editie 2008-2009 lijkt evenwel om verschillende redenen een bevestiging van de kwalijke reputatie die ons land geniet op het gebied van ambtelijke statistieken en criminografisch basismateriaal. Meer dan de stuitende vaststelling – iets wat elders reeds werd aangeklaagd (Pleysier, Vervaeke & Goethals, 2006) – dat een uniek en grootschalig surveyproject zoals de Veiligheidsmonitor aanzienlijk onderbemand en onderbemiddeld is, wordt de monitor recent ook in het voortbestaan bedreigd. De politieke en budgettaire crisis waarin ons land zich de afgelopen twee jaar bevindt, heeft het project en de evidentie van een herhaalde afname van de monitor een tijdlang op de helling gezet. Uiteindelijk werd de editie 2008, zonder expliciete garanties met betrekking tot de verdere toekomst, goedgekeurd; deze betreurenswaardige demarches hadden niettemin als resultaat dat het veldwerk met een aanzienlijke vertraging van start ging, en dat de Veiligheidsmonitor 2008-2009 bovendien enkel in een ‘afgeslankte’ versie kon doorgaan. De lokale monitoren werden beperkt tot de 73 gemeenten met een (voormalig) veiligheids- en preventiecontract, al was een keuze voor alle 102 gemeenten met een strategisch veiligheids- en preventieplan ongetwijfeld logischer geweest. Daarnaast werden ook niet langer bijkomend enquêtes afgenomen in de andere gemeenten van een politiezone waarvan een gemeente een veiligheids- en preventiecontract (en dus een lokale monitor) heeft; in het verleden realiseerde men in dergelijke gevallen een steekproef op zonaal niveau zodat uitspraken over alle gemeenten van de zone mogelijk waren. Een en ander heeft ertoe geleid dat in de Veiligheidsmonitor 2008-2009 bij benadering 37.000 enquêtes werden gerealiseerd, tegenover 43.000 in 2006.

4. DE OPKOMST VAN DE PSEUDO-WETENSCHAP

Beide in deze bijdrage beschreven, bovenstaande punten, stellen ons voor een probleem. De dwingende eis om, op alle niveaus, het beleid meer *evidence based* te oriënteren enerzijds, en de manifeste verwaarlozing van degelijk criminografisch basismateriaal anderzijds, is niet zonder gevolgen. Meer in het bijzonder heeft de huidige politieke onzekerheid en de bestaande lokale scepsis die de Veiligheidsmonitor als instrument omgeven, ertoe bijgedragen dat lokale overheden, onder druk van de beschreven en zich duidelijk manifesterende evaluatiedrift, in toenemende mate hun heil zoeken in alternatieve en helaas vaak pseudo-wetenschappelijke bevragingen.

Uiteraard is een zekere scepsis jegens instrumenten zoals de Veiligheidsmonitor op zijn plaats; het naïeve geloof in de mogelijkheden van de slachtofferenquête is niet meer van deze tijd en heeft sedert de beginjaren plaats geruimd voor een kritisch realisme ten aanzien van dergelijke instrumenten en hun bruikbaarheid. Zo weten we dat een belangrijke uitdaging voor de toekomst van telefonische bevolkingsbevragingen, zoals

de Veiligheidsmonitor, bestaat in het vinden van een adequaat steekproefkader of gebruiken van *mixed-mode designs*, wil men het representatieve karakter van dergelijke surveys niet volledig uithollen (Pleysier e.a., 2006; Pauwels & Pleysier, 2008). In verschillende publicaties – niet zelden overigens op basis van studies gefinancierd door de voor de Veiligheidsmonitor bevoegde diensten – worden uiteenlopende methodologische problemen en knelpunten bij slachtofferenquêtes zoals de Veiligheidsmonitor omstandig geanalyseerd en beschreven (zie o.a. Van Kerckvoorde, 1995; Billiet e.a., 1998; Vanderhallen e.a., 2000; Ponsaers e.a., 2001; Molenberghs e.a., 2005; Pleysier e.a., 2006; Vervaeke e.a., 2006; Verwee & Ponsaers, 2008; Pauwels & Pleysier, 2008; Heerwegh & Loosveldt, 2009).

De weerstand die men op het lokale niveau vaak aantreft, is echter niet zozeer ingegeven vanuit bovenstaande wetenschappelijk-kritische grondhouding, maar niet zelden eerder de resultante van een ontoereikende kennis en knowhow met betrekking tot het instrument en de methodologie enerzijds, en de analyse en exploitatie van de gegevens anderzijds. De Kimpe, Collier & Bruggeman (2009) vertalen deze weerstand als een ‘instrumentendiscussie’, die dramatische gevolgen kan hebben voor een ‘zeer gedegen beleidsinstrument, waarbij het kind met het badwater dreigt te worden weggegooid’ (De Kimpe, Collier & Bruggeman, 2009:9). Van Altert, Verwee & Enthus (2009) geven in dat opzicht terecht aan dat verschillende van de door het lokale niveau opgeworpen knelpunten kunnen worden weerlegd of geremedieerd. Ponsaers (2005) concludeert hieruit dat de Veiligheidsmonitor in veel gemeenten en politiezones (nog) niet de volwaardige plaats heeft verworven waartoe hij werd ontwikkeld (zie ook Ponsaers e.a., 2001). De remedies die Van Altert e.a. (2009) suggereren enten zich dan ook vaak op juist een versterking, verbreding of uitbreiding van de Veiligheidsmonitor, wat kan ‘indien de overheid bereid is financiële stappen te ondernemen’ (Van Altert e.a., 2009:27). Alhoewel we het in grote lijnen eens zijn met zowel de aangehaalde diagnose als voorgestelde remedie, lijkt dit in een politieke context waar de vraag wordt gesteld of de Veiligheidsmonitor überhaupt kan voortbestaan, weinig realistisch. De onduidelijkheid met betrekking tot de toekomst van de monitor, en de politieke (on)beslistheid daarover, is naar lokale overheden ook een bijzonder ongelukkig signaal en allesbehalve illustratief voor een langetermijnvisie en ‘goed bestuur’.

In een rondvraag door de diensten van de Veiligheidsmonitor zelf, werd aan de politiezones gevraagd of ze over een lokale bevolkingsbevraging met betrekking tot criminaliteit en veiligheid beschikken. Van de 196 politiezones hebben 179 zones geantwoord. In 103 van deze politiezones was er een lokale enquête: 61 zones beschikten enkel over dit lokaal initiatief en 41 zones hadden daarnaast ook nog een lokale Veiligheidsmonitor. Daartegenover hadden 49 politiezones wel een lokale Veiligheidsmonitor, maar geen eigen bevraging; 27 zones beschikten niet over een lokale monitor, noch over een eigen bevolkingsbevraging.

Lokale overheden ontwikkelen in het kader van een *evidence based* veiligheidsbeleid, en met het oog op de evaluatie van allerhande plannen en projecten, in toenemende mate eigen instrumenten en bevragingen. De indruk bestaat dat deze instrumenten in sommige gevallen, gelet op de weerstand die bij lokale overheden reeds bestond ten aanzien van de Veiligheidsmonitor en verder werd aangewakkerd door de onduidelijkheid met betrekking tot de laatste editie, als alternatieven voor de monitor doorgaan. Hierin schuilt een reëel gevaar voor een terugkeer naar de situatie van vóór 1997, de

start van de Veiligheidsmonitor, waar het landschap bestond uit een wildgroei aan kleinschalige lokale surveys met een zeer uiteenlopende inhoud, vraagstelling en methode van dataverzameling (Van Alvert e.a., 2009:28). Deze lokale initiatieven gaan op die manier resoluut in tegen de geest van de Veiligheidsmonitor, waarbij standaardisatie, uniformiteit en het streven naar vergelijkbaarheid van de resultaten in tijd en ruimte, centraal staan, en wat stuk voor stuk sterke troeven zijn in een degelijk *evidence based* beleid.

Maar bovenal worden dergelijke alternatieve bevragingen vaak ‘gekaracteriseerd door een lage wetenschappelijke waarde’; Van Alvert e.a. (2009) omschrijven de methodologische beperkingen van veel van deze initiatieven niet geheel onterecht als schrijnend. “Zo bevragen ze vaak een willekeurig aantal burgers zonder enige notie van representativiteit (...), er worden suggestieve vragen gesteld, men organiseert soms bevragingen waarbij de wijkagent *face to face* vraagt aan de respondent wat deze vindt van de wijkagent, de resultaten worden geanalyseerd zonder enige vorm van statistische know-how en ga zo maar verder” (Van Alvert e.a., 2009:26). Volgens Van Alvert e.a. (2009) worden dergelijke onzorgvuldig verzamelde en onwetenschappelijke data gebruikt om het lokale veiligheidsbeleid voor te bereiden en te evalueren. “Meer en vooral dient er stilgestaan te worden bij de vraag waarom men zich beroept op lokale en onwetenschappelijke creaties” (Van Alvert e.a., 2009:26).

Crawford (2004) indachtig schuilt in dergelijke bevragingen in ieder geval niet alleen het risico dat een complexe sociale realiteit – criminaliteit en onveiligheid – op ondoordachte wijze wordt gereduceerd tot wat in deze ad hoc instrumenten vervat ligt, het dreigt meer algemeen ook wetenschappelijk onderzoek te instrumentaliseren. Eerder hadden we het in dit verband over de *politicisation of science* (Hope, 2009). Of nog: “given the control that organisations can assert over defining their own outputs there are questions to be asked about the validity of output measurement as a central aspect in the monitoring of community safety” (Crawford, 2004:77). Laat ons wel wezen: dat een instrument, ook de Veiligheidsmonitor zelf, functioneel wordt ingezet en deze of gene beleidsmaatregel dient te ondersteunen, en zo de inhoudelijke waarde en het potentieel van een dergelijke survey aanzienlijk verarmt, is in essentie een sluimerend risico in elk *evidence based* beleid (Vanderveen, 2004; Walgrave, 2008). Ponsaers (2005) laat op dit vlak echter in een bijdrage met de veelzeggende titel ‘Weerstand tegen de Veiligheidsmonitor, of de mythe dat het beleid zich laat ondersteunen’, weinig aan onduidelijkheid over: alhoewel de Veiligheidsmonitor zich presenteert als een beleidsondersteunend instrument waarbij de noden en behoeften van de bevolking centraal staan, “blijkt dat het gebruik ervan bij de beleidsvoering fel te wensen overlaat en vooral bijzonder selectief is. (...) Kortom, onze observatie komt er dan ook op neer dat in dit geval het instrument in grote mate als alibi wordt aangewend om een eigengereid beleid te voeren, maar ditmaal uit naam van ... de bevolking. Ik zou dit geen populisme noemen, veeleer opportunisme” (Ponsaers, 2005:33).

5. TOT SLOT

Evidence based beleid en evaluatieonderzoek zal allicht altijd een werk van lange adem blijven (Colle e.a., 2002). Het is echter, in zijn zuivere vorm, een logisch beargumenteerbare en onomkeerbare ontwikkeling, ook in het domein van het veiligheidsbeleid en lokale veiligheidszorg. Niettemin werd in deze bijdrage gewaarschuwd voor een al te

voortvarende en ongenueanceerde evaluatiedrift, die kan leiden tot een cijferfixatie. Cijfers en statistieken spreken echter nooit voor zich, maar krijgen pas zin en betekenis in hun bredere context. De productie van cijfers en statistieken, en het daaropvolgende proces van 'zingeving' – de contextualisering – vraagt een doorgedreven wetenschappelijke grondhouding, volharding, en vooral ook wat tijd. "Adequate methodology", aldus Walgrave, "is the key characteristic of all intellectual activity that claims the status of being scientific" (Walgrave, 2008:1). En alhoewel *state-of-the-art* methodologische bijdragen het criminologische onderzoek soms slechts druppelsgewijs lijken te inspireren, kan men niet ontkennen dat op dit vlak in het laatste decennium een aanzienlijke afstand is afgelegd. De stand van zaken met betrekking tot het methodologisch onderzoek laat immers toe om zowel de performantie van bestaande meetinstrumenten aanzienlijk op te drijven, als de tekortkomingen en problemen bloot te leggen en beter dan voorheen in te schatten. Dit leidt op termijn – dat is althans onze hoop – tot een hogere waardering en herwaardering van bestaande instrumenten zoals de Veiligheidsmonitor (Pleysier, 2009).

Men kan zich in dat opzicht afvragen of het wel gezond is om bijna exclusief naar cijfers en statistieken te verwijzen om te bepalen hoe het is gesteld met de criminaliteit en onveiligheid. Binnen de sociaal-wetenschappelijke methodologie heeft men het wat dat betreft al langer over de meerwaarde van triangulatie of multi-method benaderingen. In het verlengde hiervan pleiten Colle e.a. (2002) voor een 'nieuwe stijl' van evaluatieonderzoek waarbij de 'objectiviteit' van cijfers en scores niet enkel wordt gehaald uit de meetinstrumenten, "maar eveneens uit een debat of discussie over deze indicatoren of cijfers" (Colle e.a., 2002:471). Meer zelfs, "hoe onveiligheid zich manifesteert, waar ze uit voortkomt en hoe we ze kunnen aanpakken, leren we uit een combinatie van een analyse van de objectieve gegevens en statistieken en van het luisteren naar de ervaringen en verwachtingen die de mensen uitspreken" (De Witte, 2007:41).

Het belang van een lokale contextualisering van de 'harde' cijfers kan niet voldoende worden onderstreept. Deze bijdrage mag dan ook niet verkeerdelijk de indruk wekken dat lokale initiatieven en instrumenten per definitie te vermijden zijn; niets is minder waar. Naast een algemene en relatief ruwe bevolkingsbevraging zoals de Veiligheidsmonitor is er ook nood aan fijnmazige instrumenten, aangepast aan de lokale context en specifieke prioriteiten. De meerwaarde van dergelijke initiatieven, die zowel een kwantitatieve als kwalitatieve inslag kunnen hebben, schuilt met andere woorden met name in de complementariteit met ruwe instrumenten zoals de Veiligheidsmonitor. De praktijk doet echter vermoeden dat lokale initiatieven, eerder dan te streven naar complementariteit, zich vaak impliciet of expliciet profileren als een (beter) alternatief voor de Veiligheidsmonitor. Dat dergelijke initiatieven vaak niet meer dan pseudo-wetenschappelijke uitstappen zijn, waar niet het beleid noch de wetenschap mee gediend is, wordt gemakshalve over het hoofd gezien.

Deze bijdrage is dan ook een impliciet, doch warm pleidooi voor meer deugdelijk surveyonderzoek. Meer in het bijzonder kan en mag het ook worden gelezen als een dringende vraag om de Veiligheidsmonitor als uniek en grootschalig surveyproject, niet alleen in ere te herstellen maar ook onvoorwaardelijk op te waarderen (Pleysier, 2010). Dergelijk pleidooi is, in een tijd waar zelfs het voortbestaan van het project schijnbaar ter discussie staat, misschien provocerend; het is echter, in het licht van bovenstaande argumentatie, zonder meer de evidentie zelve. Immers, kwalitatief hoogstaande data

“cannot be financed out of petty cash” (Stoop, 2005:11). Vanuit een *evidence based* denken doet men er op korte en middellange termijn goed aan de onzekerheid rond de Veiligheidsmonitor weg te werken en lokale overheden te overtuigen en doordringen van de meerwaarde die de monitor onmiskenbaar biedt. Op middellange en langere termijn is het aan te bevelen om een structuur te ontwikkelen die op een performante manier kan instaan voor een degelijke lokale exploitatie van de gegevens. Hierbij is – wederom vanuit een *evidence based* ‘verwetenschappelijking van het beleid’ – ook de methodologische ondersteuning en wetenschappelijke exploitatie van de gegevens cruciaal. Het moet in dat opzicht ook gezegd dat een scenario waarbij de frequentie van het herhaald bevragen wat getemperd wordt – laat ons zeggen, om de vier jaar – ten voordele van een doorgedreven analyse, contextualisering en exploitatie van de gegevens, zowel voor de federale als lokale monitoren, niet ondenkbaar mag zijn.

Met name de exploitatie van de gegevens lijkt overigens voor verbetering vatbaar; Van Altert e.a. (2009) klagen aan dat de betrokken overheidsdiensten op basis van de bestaande databanken nauwelijks meer produceren dan ‘louter repetitieve beschrijvende cijferreeksen’. “Een uitermate waardevolle databank als die van de veiligheidsmonitor dreigt hiermee als het ware tot een ‘datakerkhof’ te verworden” (Van Altert e.a., 2009:30-31). Alhoewel dit niet te ontkennen valt, is het slechts de halve waarheid: de wetenschap in het algemeen, en de criminologie in het bijzonder, steekt best de hand ook in eigen boezem. Op de spreekwoordelijke uitzonderingen na, komen (doorgedreven) analyses van de ruwe data van de Veiligheidsmonitor – die overigens, in tegenstelling tot wat wel eens wordt gedacht, wel beschikbaar wordt gesteld – nauwelijks terug in wetenschappelijke bijdragen en publicaties.

6. LITERATUUR

- Billiet, J, S. Pleysier, J. Pickery & I. Hajnal (1998). *Methodologische ondersteuning van de veiligheidsmonitor*. Bulletin nr. 1998/30 van het ISPO.
- Burssens, D. (2008). Valkuilen van een evidence based criminaliteitsbeleid. *Panopticon*. 29, 2, 6-20.
- Crawford, A. (2003). *The governance of urban safety and the politics of insecurity*. Lezing op de European Conference on Social Safety in Urban Areas, 20-21 maart 2003, Universiteit van Twente, Enschede.
- Crawford, A. (2004). The governance of urban safety and the politics of insecurity. In: van der Vijver, K. & J. Terpstra (Eds.)(2004). *Urban Safety: problems, governance and strategies*. 65-86. Enschede: University of Twente/IPIT.
- Colle, P., Hofman, H. & C. Versluys (2002). Evaluatie-onderzoek in het veiligheidsdomein. In: Beyens, K., J. Goethals, P. Ponsaers & G. Vervaeke (Eds.). *Criminologie in Actie*. 465-494. Brussel: Politeia.
- De Kimpe, S., A. Collier & W. Bruggeman (2009). Editoriaal. De integrale veiligheidstoolbox: kant en klaar bruikbaar? In: De Kimpe, S. & A. Collier (Eds.). *Cahier Integrale Veiligheid. De integrale veiligheidstoolbox: kant en klaar bruikbaar?* 5-16. Brussel: Politeia.
- Devroe, E., Beyens, K. en Enhus, E. (Eds.)(2006). *Zwart op wit? Duiding bij cijfers over onveiligheid en strafrechtsbedeling in België*. Brussel: VUBPress.
- Devroe, E. & C. Eliaerts (2006). De criminografieschaarste in België. In: Devroe, E., Beyens, K. en Enhus, E. (Eds.). *Zwart op wit? Duiding bij cijfers over onveiligheid en strafrechtsbedeling in België*. 15-30. Brussel: VUBPress.

- De Witte, L. (2007). *Veiligheid door een andere bril bekeken*. Toespraak voor de provincieraad van Vlaams-Brabant, 2 oktober 2007. Leuven: Provincie Vlaams-Brabant/Acco.
- Enhus, E. (2006). Meten is weten?! In: Devroe, E., K. Beyens & E. Enhus (Eds.). *Zwart op wit? Duiding van cijfers over onveiligheid en strafrechtsbedeling in België*. 31-40. Brussel: VUBPress.
- Goethals, J., P. Ponsaers, K. Beyens, L. Pauwels & E. Devroe (2002). Criminografisch onderzoek in België. In: Beyens, K., J. Goethals, P. Ponsaers & G. Vervaeke (Eds.). *Criminologie in actie*. 189-206. Brussel: Politeia.
- Goethals, J. (2006). What works? Evidence based no nonsense criminologie? *Panopticon*. 27, 6, 1-6.
- Heerwegh, D. & G. Loosveldt (2009). Verbeteren mixed mode surveys de representativiteit van de Veiligheidsmonitor? *Panopticon*. 30, 5, 72-75.
- Hope, T. (2009). *Evaluation of Safety and Crime Prevention Policies. England and Wales*. Groupe Européen de Recherche sur les Normativités. CRIMPREV, FP6 (WP7, WS3).
- Lee, M. (2007). *Inventing Fear of Crime. Criminology and the politics of anxiety*. Cul-lompton: Willan Publishing.
- Molenbergs, G., V. Vandersmissen & H. Thijs (2005). *De Veiligheidsmonitor: Validatie, Analyse en Adviezen*. Centrum voor Statistiek, Limburgs Universitair Centrum.
- Pauwels, L. & S. Pleysier (2008). Crime victims and insecurity in Belgium and the Netherlands. In: Zauberman, R. (Ed.). *Victimisation and Insecurity in Europe. A Review of Surveys and their Use*. pp. 39-64. Brussel: VUBPress.
- Pleysier, S., E. De Pauw & J. Deklerck (2009). Goed bestuur of doorgedreven veiligheidsfetisjisme? Patrick Dewael introduceert een opleiding 'pré-politie en veiligheid'. *Panopticon*. 28, 1, 54-64.
- Pleysier, S., G. Vervaeke & J. Goethals (2006). Hoe 'representatief' is de Veiligheidsmonitor? Over de accuraatheid van telefonische surveys in Vlaanderen. *Panopticon*. 27, 4, 107-114.
- Pleysier, S. (2009). 'Angst voor criminaliteit' onderzocht. *De brede schemerzone tussen alledaagse realiteit en irrationeel fantoom*. Proefschrift tot het verkrijgen van de graad van doctor in de Criminologische Wetenschappen. Leuven Instituut voor Criminologie, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Katholieke Universiteit Leuven.
- Pleysier, S. (2010). Quid de Veiligheidsmonitor? Pleidooi voor een meer actuele criminografie (bis). *Handboek Politiediensten*. afl. 92, 81, 83-96.
- Ponsaers, P., G. Vervaeke & J. Goethals (Eds.) (2001). *De veiligheidsmonitor. Behoeftendetectie bij de bevolking*. Brussel: Politeia.
- Ponsaers, P. & W. Bruggeman (2005). De politionele statistische chaos voorbij? *Panopticon*, 2, 11-26.
- Ponsaers, P. (2005). Weerstand tegen de Veiligheidsmonitor, of de mythe dat het beleid zich laat ondersteunen. *De orde van de dag*. 29, 27-34.
- Robert, P. (2009). *Evaluation of safety and crime prevention policies in Europe*. Groupe Européen de Recherche sur les Normativités. CRIMPREV, FP6.
- Rovers, B. (2007). What Works. Kanttekeningen bij een populair programma. *Tijdschrift voor Veiligheid*. 6, 3, 7-22.
- Stoop, I.A.L. (2005). *The Hunt for the Last Respondent. Nonresponse in sample surveys*. The Hague: Social and Cultural Planning Office of the Netherlands.
- Vanderhallen, M., Pleysier, S., Vervaeke, G. & Goethals, J. (2000). Verbetering van de vragenlijst van de Veiligheidsmonitor en meer in het bijzonder de module politiefuncti-
neren. *Panopticon*. 21, 3, 276-281.

- Vanderveen, G.N.G. (2004). Meten van veiligheid. Muller, E.R. (Red.). *Veiligheid. Studies over inhoud, organisatie en maatregelen*. 71-124. Alphen aan den Rijn: Kluwer.
- Van Altert, K., I. Verwee & E. Enhus (2009). Exit de veiligheidsmonitor? In: De Kimpe, S. & A. Collier (Eds.). *De integrale veiligheidstoolbox: kant en klaar bruikbaar? Cahiers Integrale Veiligheid*. 17-36. Brussel: Politeia.
- Van den Bogaerde, E. & I. Van den Steen (2005). *Veiligheidsmonitor 2004. Analyse van de federale enquête*. Brussel: Federale Politie, Algemene Directie Operationele Ondersteuning, Directie van de nationale gegevensbank, Dienst Beleidsgegevens.
- Van Kerckvoorde, J. (1995). *Een maat voor het kwaad?* Leuven: Universitaire Pers Leuven.
- van Swaaningen, R. (2004). Veiligheid in Nederland en Europa; een sociologische beschouwing aan de hand van David Garland. *Justitiële Verkenningen*. 7, 9-23.
- Vervaeke, G., E. Neven, S. Pleysier & M. Vanderhallen (2006). De Veiligheidsmonitor doorgelicht: een kritisch, methodologische kijk op een onmisbaar instrument. In: Devroe, E., Beyens, K. en Enhus, E. (Eds.). *Zwart op wit? Duiding bij cijfers over onveiligheid en strafrechtsbedeling in België*. 87-110. Brussel: VUBPress.
- Verwee, I. & P. Ponsaers (2008). De Veiligheidsmonitor: een mogelijke verrijking. *Handboek Politiediensten*, 85-101.
- VSP (2005). *Methodologische handleiding voor een lokale veiligheidsdiagnostiek*. Brussel: Algemene Directie Veiligheid- en Preventiebeleid, Vast Secretariaat voor het Preventiebeleid (VSP).
- Walgrave, L. (2008). Criminology, as I see it ideally. *Address delivered on the occasion of his receipt of the 2008 European Criminology Award of the European Society of Criminology*, Edingburgh, 5 september 2008.
- Young, J. (1988). Risk of crime and fear of crime: a realist critique of survey based assumptions. In: Maguire, M. & J. Pointing (Eds.). *Victims of crime: a new deal?* 164-176. Milton Keynes: Open University Press.